

Examen VWO

2013

tijdvak 1
dinsdag 21 mei
9.00 - 12.00 uur

geschiedenis (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 77 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld

Door de tijd heen

De volgende vrouwen met politieke invloed staan in willekeurige volgorde:

- 1 Marie Dentière, een Franse voormalige non, vond het belangrijk dat vrouwen zich inzetten voor de Reformatie.
- 2 De Frankische koningin Brunhilde heerste na het vertrek van de Romeinen over het noorden van Gallië.
- 3 Tijdens de oorlog tussen verschillende feodale heersers over de troonopvolging in Engeland steunden de burgers van Londen koningin Mathilde. Maar toen de koningin weigerde de belasting te halveren, sloten de burgers de stadspoorten en werd Mathilde niet gekroond.
- 4 Elpenice was, voor zover bekend, de enige vrouw die openlijk kritiek durfde te leveren op het beleid van de Atheense staatsman Perikles.
- 5 Madame de Pompadour had als maîtresse van de absolute koning Lodewijk XV invloed op politieke beslissingen in Frankrijk.
- 6 Agrippina oefende veel invloed uit op het bestuur van het Romeinse imperium doordat zij veel gedaan kreeg bij haar echtgenoot keizer Tiberius en later bij haar zoon keizer Nero.

- 2p 1 Zet deze vrouwen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

In 1274 v. Chr. vond er een veldslag plaats tussen de legers van de Hittitenkoning Muwatali II en de Egyptische farao Ramses II.

Tijdens de slag werden door de Egyptenaren 2.000 strijdwagens met ieder drie soldaten ingezet. De Hittiten hadden 3.000 strijdwagens met elk twee soldaten. Daarnaast hadden beide legers meer dan 10.000 voetsoldaten tot hun beschikking.

Hieruit kun je concluderen dat zowel bij de Hittiten als bij de Egyptenaren sprake was van een landbouwsurplus.

- 2p 2 Leg dit uit.

In de Griekse stadstaat Athene maakten negen archonten deel uit van het bestuur. Ze waren voornamelijk actief op het gebied van rechtspraak, religie en leger. De archonten werden elk jaar vervangen door nieuwe, door de Atheners aangewezen archonten.

In het jaar 91-92 was de Romeinse keizer Domitianus archont van Athene.

3p 3 Leg uit dat:

- de jaarlijkse wisseling van archonten bijdroeg aan het voortbestaan van de Atheense democratie en
- de aanstelling van Domitianus als archont paste bij een kenmerkend aspect van de oudheid.

Gebruik bron 1.

Vier stellingen over de Romeinse tijd in de omgeving van Simpelveld:

- 1 Er was sprake van romanisering in deze omgeving.
- 2 Er waren grote sociale verschillen in de samenleving.
- 3 In de derde eeuw waren er nog Romeinse legioenen.
- 4 De eigenaren van de sarcofaag geloofden in een leven na de dood.

4p 4 Leg per stelling uit of de bron **wel** of **niet** gebruikt kan worden om de stelling te ondersteunen.

De middeleeuwen

In 877 vertrok keizer Karel de Kale naar Italië om paus Johannes VIII bij te staan in diens strijd tegen de islamieten. Karels zoon Lodewijk de Stamelaar nam het bestuur van het rijk op zich tijdens zijn vaders afwezigheid. Voor zijn vertrek voerde Karel de Kale de maatregel in dat de titel graaf en het leen erfelijk werden.

4p 5 Leg uit wat deze maatregel betekende voor:

- de bereidwilligheid om deel te nemen aan de veldtocht van Karel en
- de macht van zijn zoon Lodewijk de Stamelaar.

Gebruik bron 2.

De bisschoppen zetten paus Johannes XII af op verzoek van hun leenheer keizer Otto I.

4p 6 Licht deze gebeurtenis toe door:

- (zonder bron) het middeleeuwse politieke conflict te noemen waarmee deze gebeurtenis in verband gebracht kan worden en
- aan de bron een religieus argument van de bisschoppen voor deze beslissing te ontleen en
- (zonder bron) uit te leggen waarom de bisschoppen de keizer gehoorzamen.

Gebruik bron 3.

Twee ontwikkelingen in de late middeleeuwen:

- 1 Er kwam een einde aan het autarkisch economische systeem en
- 2 de kruistochten naar het Midden-Oosten vonden plaats.

4p 7

Leg uit:

- dat er een samenhang is tussen de eerste ontwikkeling en lokale markten en
- waardoor de jaarmarkten profiteren van de kruistochten.

Op 5 januari 1477 sneuvelde Karel de Stoute, die als graaf van Vlaanderen leenman van de Franse koning was. Hij had een dochter, Maria de Rijke, als erfgenaam. Een maand na Karels dood stelde de Franse koning Lodewijk XI een huwelijk voor tussen zijn zoon en Maria de Rijke. Maar in april 1477 besloten de Staten van Vlaanderen (een vergadering van burgers en adel waarin de steden de hoofdrol speelden) dat Maria de Rijke in het huwelijk moest treden met Maximiliaan van Habsburg, de zoon van de keizer van Duitsland.

3p 8

Toon met deze gebeurtenissen aan, dat in de late middeleeuwen steden zelfstandiger zijn geworden en het feodalisme zwakker is geworden en geef hiervoor een verklaring.

Door de tijd heen

Hieronder staan zes politieke denkers (1 tot en met 6), met daaronder zes van hun uitspraken (a tot en met f), in willekeurige volgorde:

- 1 Paus Gregorius VII, als hoofd van de rooms-katholieke kerk verwickeld in de Investituurstrijd
 - 2 Jean-Jacques Rousseau, een verlicht denker
 - 3 Benito Mussolini, de Italiaanse fascistische leider
 - 4 Aristoteles, een Griekse filosoof
 - 5 Thomas Hobbes, een van de verdedigers van het absolutisme
 - 6 Friedrich Engels, een van de grondleggers van het marxistisch socialisme.
- a "Het is niet mogelijk dat de soeverein het verdrag verbreekt. Om die reden kan geen van zijn onderdanen, met het excuus dat het verdrag niet meer geldt, zich onttrekken aan zijn onderwerping aan de soeverein."
 - b "Regeringsvormen die alleen het persoonlijk belang van de heersers dienen, zijn verkeerde regeringsvormen of corrupte vormen van goede constituties. Zulke corrupte vormen zijn despotisch, aangezien de stadstaat een vereniging van vrije mensen is."
 - c "Het volk dat aan de wetten onderworpen is, moet er de maker van zijn. Alleen aan hen die een samenleving vormen, komt het toe de voorwaarden van die samenleving te regelen."
 - d "Heerschappij vraagt om discipline, het coördineren van alle krachten (...); dit verklaart (...) veel aspecten van het praktische functioneren van de staat en de noodzakelijke strenge maatregelen die moeten worden genomen tegen degenen die zich verzetten tegen deze spontane en onvermijdelijke beweging."
 - e "Industrie concentreert eigendom in de handen van weinigen. Het vereist veel kapitaal om de kolossale vestigingen op te zetten die de kleine handelsbourgeoisie ruïneren."
 - f "Twijfelt ook maar iemand eraan dat de priesters van Christus moeten worden beschouwd als de vaders en meesters van koningen en vorsten en alle andere gelovigen?"

- 2p **9** Zet bij elk politieke denker (1 tot en met 6) de daarbij passende uitspraak (a tot en met f). Noteer alleen de nummers en letters.
Let op! Bij elke uitspraak past één denker.

Gebruik nogmaals de hierboven staande denkers 1 tot en met 6.

De zes denkers staan in willekeurige volgorde.

- 2p **10** Zet deze denkers in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 4.

De omstandigheden die in de bron beschreven worden, kunnen worden gebruikt om een verklaring te geven voor het ontstaan van de Opstand.

2p 11 Leg uit welke verklaring dat is.

Historici maken graag gebruik van beschrijvingen van buitenlandse bezoekers om onderzoek te doen naar het dagelijks leven in de Republiek, maar behandelen de informatie daaruit altijd met enige voorzichtigheid.

2p 12 Geef hiervoor een verklaring.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

De uitbreiding van het paleis in Versailles past bij de politieke ambitie van veel vorsten aan het eind van de zeventiende eeuw.

3p 13 Ondersteun deze bewering door:

- aan te geven wat die politieke ambitie inhoudt en
- twee redenen te noemen waardoor de uitbreiding van het paleis in Versailles voor de Franse koning bijdraagt aan die politieke ambitie.

Gebruik bron 6.

Willem Frederik wil het ancien regime aanpassen op een manier die past bij een kenmerkend aspect van die tijd.

3p 14 Noem dit kenmerkend aspect en licht dit toe met twee voorbeelden uit de bron.

Gebruik bron 7 en 8.

De Franse politieke denkers in de achttiende eeuw worden beïnvloed door de ideeën van de Verlichting. Desondanks wordt er verschillend gedacht over de praktische uitvoering van de wetgevende macht.

4p 15 Geef aan dat Rousseau en Sieyès verschillen in hun visie over uitvoering van de wetgevende macht in de praktijk en verklaar dit vanuit het verschil in hun maatschappelijke positie.

Gebruik bron 9.

De gebeurtenissen die Maria Perkins beschrijft zijn niet de enige reden waarom deze brief door abolitionisten voor hun campagnes gebruikt kan worden.

2p 16 Leg uit dat deze bron door de aard ervan geschikt is om de boodschap van de abolitionisten over te brengen.

Moderne tijd

Nederland is laat met de industrialisatie. Eén van de oorzaken hiervoor is volgens historici het ontbreken van mijnbouw in Nederland.

2p 17 Leg uit welke redenering deze historici hierbij volgen.

Op 5 juni 1911 werd in België de Algemene Wet op de Mijnen van kracht. In deze wet stonden enkele voorwaarden voor het werken in de steenkoolmijnen. Drie voorbeelden van deze voorwaarden zijn:

- 1 Vrouwen en jongeren onder de twaalf jaar mogen niet meer ondergronds werken.
- 2 Vanaf de leeftijd van 60 jaar heeft elke mijnwerker recht op pensioen.
- 3 De mijnen zijn particuliere bedrijven.

Met de voorwaarden uit de wet kun je laten zien dat deze wet een compromis was tussen liberalen en socialisten.

4p 18 Toon dit aan door bij twee van deze voorwaarden de verschillende opvattingen van liberalen en socialisten hierover te vergelijken.

Gebruik bron 10 en 11.

Een bewering:

Het optreden van de Belgen in Congo is een voorbeeld van modern imperialisme.

3p 19 Ondersteun deze bewering met drie economische voorbeelden uit de bronnen.

Gebruik bron 10 en 11.

De toespraak van koning Boudewijn geeft een ander beeld van het modern imperialisme dan het rapport van professor Cattier.

2p 20 Geef een verklaring voor het beeld dat koning Boudewijn schetst.

Gebruik bron 12.

Dit is een fascistische propagandaposter.

4p 21 Toon dit aan door twee kenmerken van het fascisme te noemen en bij elk kenmerk duidelijk te maken hoe dit in het affiche naar voren komt.

Gebruik bron 13.

In deze tekst noemt Christabel Bielenberg verschillende oorzaken voor de opkomst van het nationaalsocialisme in Duitsland.

4p 22 Noem twee van die oorzaken en geef bij elke oorzaak aan waarom deze kan leiden tot een dictatuur.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 14.

Bij deze foto passen twee gegevens:

- 1 Op zaterdag 22 februari 1941 worden in Amsterdam 400 joodse mannen door de Duitse bezetter opgepakt. Tijdens de razzia worden foto's gemaakt door een Duitse militair.
 - 2 De Amsterdamse fotograaf waar de foto's ontwikkeld worden, maakt extra afdrucken van de foto's die hij na de bevrijding openbaar maakt.
- Volgens veel historici geeft deze foto een betrouwbaar beeld van de razzia.

2p **23** Leg dit met beide gegevens uit.

Gebruik bron 15.

Een bewering:

Uit dit artikel kun je afleiden dat de Koude Oorlog een rol speelt in zowel het optreden van de Verenigde Staten in de kwestie Indonesië als in de Europese eenwording.

4p **24** Leg dit uit voor beide onderdelen.

Een bewering:

De ontwikkeling van de multiculturele samenleving in Europa na 1945 kan in verband gebracht worden met:

- 1 het proces van dekolonisatie en
- 2 de toenemende welvaart.

4p **25** Leg beide delen van de bewering telkens met een voorbeeld uit.

Gebruik bron 16.

De schrijvers van een herinneringsboek over Nederland vanaf de jaren 1960 nemen deze advertentie op in hun boek, omdat zij deze advertentie kenmerkend vinden voor de maatschappelijke veranderingen in deze periode.

2p **26** Beredeneer welke twee veranderingen de schrijvers met de advertentie toegelicht kunnen hebben.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.